

САЙЫЛТЫК БАРАХСАН

Саймылык... Күөрөгэйдиир чыгчаары ырыатынан, хатын майын сиккэтириин, сүрөгү ортотунан аһар түптэтин сытынан туймаардан, оро-уруу хатап күлүүтүнэн көрсүө эйигин саймылык барахсан! Тоғо эрэ саха киһитигэр бу тыл өлүс чугас. Кыһыкты тыннымы, үһүү күнүбүргэ дыһага өлөрөн хаайтарбы киһи, быатыттан мүлчү барап куотар мэнин пьарэйдии, ыламы-туойа саймылыгар аттанып, алтылааһын таһааран киһи кээг, ыраас салгыныаттан эһирийбэхтин, бытыгыраан тахсыбыт кичээри өккө түөрө түһөн сытан илээг далай халлаанга тырып-прип көтөр чыгчаахтары одуулау, көмүлүүн өһөбүн тигиэччи өтөн алаадылаан сырдыгыныатта, саламааттан сайгыты, сирин-уотун алыс талын этэн айах тутуо. Оттон сүһүлэр барахсааттар эмээ тымыны, ыһараас хотонноруттан тахсаһар, ахтылганнаах саймылыктарыгар кэлэ, тула көтө сымдыан ыстылар үһү-көйүүрү күтүрүктэринан дөйбүһүрдээн, сибиһай, күөх өтү матаан көбүнэ-көбүнэ сыһымага талбыктарынан дьаарбайаллар, ым сағана донкуначчы маһыраһан титини дьээн субуһаллар. Дьэ, өччөгө ыаннымысыттар Маһаачыйдарын, Күөрөгэйдэрин тэнтээн ыммайыан, биһир-биһир «сайдан» киллэрөн титиниэ бэайаллар, кураанах биһдэрөгө маһнайгы сүүрөөн үттэр төккүрүү түһэллэрэ наһаа да үчүгэй! Оттон сибэккилээх сыһымага зыах буолан дөһөр өгөлөргө төһөлөөх үчүгэй буолуой? Маны таһынан саймылык барахсан сөрүүн уулаах көлүчүгэтэ, дьаргыл сыттаах дьэдэһэ, хойуу уктаах халтаһаһа, бодон астаах моһунбөһүнө, киһиндэтэ, эмтээх өтө,— барыта саха киһитигэр чугас, күндү.

Билэгийн урукху курдук сайнхлыгта тахсын элбэх буюу батах, ол эрсэри нэлхилхэртэргэ биэр эмит да буюулар, үрүг илгэни үрүлүтэр гыуллаах сайнхыгтарын тахсан сөргүтэн, «най-һат» дэри олорор маллар бааллар, Биэр онуук малынан Мугудай нэлхилэгин «Кыттайбан» бааһынай хааайхастыбата буюулар, Мугудайга уонсай таран илгэринээрэ тланы бйһа түлэн, айааныы түснүт кэннэ Ху Обустаах сайнхлыта эи пинитар илэлһийэр, Туза жүрүмүн суугунуур тыа, күнүскү мэм кэнинитэн ынахтар аадыо мөччийэ баран илэллэр, Титинги эртийэ көтөн үлһи олорор динээрэ тиийэбит, Тае мостүүтүтэн кыетны дынхтэн түүх да уратыта суох сына дын-дын курдук тугуулаубут дыа, күрүү таһаар сытар мтар билэбит доннорун кытта «билсэри» үрбэтэллэр.

мөбаны, тузла хааман сытырбалаан көрөлдөр.

Агааччылартан үсүтүт «Кытайбан» үлэтин-хам-
наһын туһунан истибиккил буолуе. Киинлэр улуус-
на сөбөтөх бизниси ыар хаһаайыстыбаан буолаллар.

Дымаз кирибшилт—хаааайттар кунүскү мамна-
рыл бүтөрл, кирирэн чейдин олороллор эбит. Сала-
йаваччы Варвара Дмитриевна Васильева бөһүлөккө
кирибт кэмгэр түбөспиллэйт, ол эрэри эбэлэрэ
Сняцева Варвара Петровна сахалыы сарниэн бөрт
бүдүстүн өстүөлгө ыгыртаата, дээ уонна үлэ-хамнас
түбүнүн сыыйа сэлэргин олордо.

«Кытайбаннар» биз сымлаарыта тэриллбитэр. Кытайбан дигэн суугун оту ототон, сылы туоратар, сүүлүс киттерэр оттуур алвастарын аатын күндүтүк санаан, аят гыммыттар. Баанынай хабаайыстыбата барыта 10 үлэһиттэх.

—Биед сэтгэвчтэй оронньорбуунаа, оролорбуунаа үлээхитни сагалаабишхыт. Оронньорум—Сивцев Дмитрий Тарасович. «Үлэ Кыһыл Знамятэ» ординаах сымтаныт этэ. Былырын бу күн сириттэн барбыта. Бэйэм сааһым тухары манһымкыттаабытым, некспяда дөтөдөд, интернакка үлөдөөн тахсыбатым. 8 оролоохуутта үкөүлөрө бу ханаайыстыбада бааллар. 15 сөөнөөхит,—дүөн Балбаара үүт өрпөө турар сөөнөөтө мыйаан-көлдөөн быйһыгар сэлэргип.

Барьта 13 хорвогор муस्ताады ширөйдэртүгэр эмпэрэн күнчэ үстэ ыяллар эбит. Өссө да төрүүгү кэтэбэллэрин туһунан этэр. Олтон биэлэр—40, Улахан күтүүтөрүн ытаа икки уол биэлэри анад хааччаахха ылаззон, ыяллар эбит.

— Бишээг мээр — өлүс саралаах, «нэмгүс» үлэтэ, Билгийн үн-сөйүүр да сүрэ бэрт, уу кэлэн, бийм кумаар багас дэлэй. Бөөлүүн бары ололбутунан хоньбуут, анхан днөр хонохолорбут тулуйбакка түүн-нэри айванары салдварга күүлэвинэлэр.

— Бишр биэтэн төхөнү ымыг? — днзи мйтабын.

—Бишр мамга бу 10 бизттэн биздэрэ курдугу адалаллар, олон кымыс онгорубут. Ити курдук бизлэр күүгчэ бизстэ маналлар,—дипр Балбаэра.

Саргын буолаары турар Мугудай иһыаһар бие кы-
мыһын атылааһа бытыылка сууһа сыдьаһаар эрэ.
Чурапчы иһыаһар эһэ атылаһылаар.

Оттон обугаларынт дыйнсаах саха уохтаах кымы-
һынан дьонөгөй оготун кымыһын ааваллара. Кымыс
тубатын, суолтатын туһунан суруйдулар нин, суруй-
батылар нин. Онон бу кэскиллээх сатааны тутуснут

«Ныттайбэн» бөөнийнэй хэлэлсмысбатын үзэгдэл-
наа сэлгым сайдарыг, атыттарга хэлбэр бич-
рыг илн бэсрэр.

Саймылгын туһунаа көпсн түһэригэр нэрлэстүн.
— Бу снй тобо Уу Обустаах дэммити олох с.

—Бу сир 1960-1961 онд үүсчээ. Энэ сир бай-
боошгүй. Манна эргэ тахсан, сүктэй нэлэхлхитэй уу
Огуутаах. Урут бу нэстэй сир этэ. Төрдүс тайн-
матан табыстыбыт. Быйыл маччирэнэ сүрдэх Түр-
гэй. Көрөрүг курдук, снэттэр нэлэ туралар. Сайн-
лык барахсан салгышын үчүгэй буолалар, бөдүрүн
инигэр курдук буолуо дуо? Ойногдор сүлүүлүн ах-
табыт. Саас ынахтарбытын сүтэрэн баран мөстөн
кэлэн булбуунут. Манна ыам ыйын 28-гар төхмүс-
ныт. Үүшүүтүн бэйэбит бөхүлэккэ таабыт. Быйы-
уу кэлэн, хайа сүүрүн, суолбут күһадан. Ардах эу-
төрүнэ тэлнэгэлдэх атынан тилээрбитигэр тийибит.
—дизн Балбаара, бэйэгэ этэрбинн. «тугу бэлэрин
итинийк сөһөргөөгэ. Хаһаайка уохтаах кымыһын илэ-
мактанан, баһымбалзан, салгын айаннаатыбыт.

Сайылык ахтылганын, кэрэтин туһунап элбөх ийи хойуудаҕа буолуо. Олортоп бири—Уус-Аldan поэта Семен Борисов хойоонунап түмүктүүбү.

Сприм, дойдум нэлгийн
Сибэкснэтэ ситинтэ
Сүрэм ото эрдийэн
Саллигалин үүвүүтэ.

Кыстык дынэттэн кыйданан
Сайылыкка тахсарбыт
Кыймалалан, айдааран,
Сайдаан, суйдаан барарбыт.

Саяскы набыл кнэхэзэ
Саймылакка книрбиччэ,
Кэрэ сайын ийхэзэ
Кэлэн сүрэх үөрбүүчэ,

Үүнэр эдэр ыччаттар
Үмүөрүнөн мустарбыт,
Салгын баалын хамната
Сага ырыа ыллырбыт.

Үрүмччи тугаары
Үмүрүңө сыйдырбыт,
Тонобоччу аллаары
Тобураары тутарбыт.

О. ЖИРКОВА.

КИНИ ИЭЙИИТЭ—ТУУНДАРА ҮӨРҮҮТЭ

Ани 1973 сыллаахха Дьонууснайдаагы культурнай-
сардатар училище хореографической отделениетын
үөрөнөн бүтөрөн ыраах хоту Муомыга үлэбэ аламмы-
та. Ити курдук 19 саастаах турбут-олорбут, ыра-
һаабай кыме иһингэр талын ылыыт идэтинэн кэри-
ни, кэскиллээри түстүүргэ суук тэлэллэнбэтэ,
Итинтэн ыла номнуо 25 сыл—үйө чиһинэрэ биллибэ-
кэ ааста. Эдэркээн үгүкүүбүт Аанчык ити кэмгэ Фе-
доронгар диил ааттанар улуус биир киил туттар орто
саастаах дьобун малын халаайкаты буолбута. Итини
этэн эрдэхтэрэ: «Сыл—хонук,»—диил.

Блаа аята аниадиснетчер Алексей Иппокентьевич Федоров «Муома» аэропоркта тарбахха баттанар баг-
тыг специалист. Улахан кымыс Туйаара Муома орто
оскулатын үрүн көмүс медалинан бүтэрэн, Уралла-
гы юридический академияда прокуратура институтун
I-гы курсууд студентката, кыра кымыс Саргылаана VIII
кылааска үчүгөйдик үөрэнэр.

Анна Музма снригэр үгүү сөйдыштыгэр сөтүллубат
улахан үтүөлөх диктэххэ өмүсчээһин буолуо суоҕа.
Үйө чинчилэрин устата улуус культурнай олоҕор бил-
лэр кылааты кыллараста: үгүү алынтаах эйгэтигэр
үгү өөнү уһуйда, көрөһ өйдүүрү, айарга кыра-
чааһыра үөрэттэ.

1973 сыллаахха төрийбит, республика өбөлүрүн ортодоругар кизгитик билибит «Туундара үөрүүтэ» ырыа-үгүкүү ансамблын мэллн көрүүбүт. Ансамбль иштэтииллэхтара Москвада, Ленинградка, Владивостокка иккилэнитэ, Хабаровскайга, Новосибирскайга, Ригада, Таллинга, Вильнюска, Минскайга, Смоленскайга тийиэ талааннарын көрдөрбүттэрэ. Бу куораттарга араас конкурстарга кыйан баран кэлбиттэрэ. Бүтүн Юмэстаагы «Океан» лэбэрига икки төгүд сыһыаммыттара. Биир коллектив диэтэххэ, сөүмэр ситиһин, алайлааччы Анна Митрофановна хас биирдин өдө маймытын, санаатын таһын, айымньылаахтык сыһыаннааһын ити ситиһингэ олук уурбута. Оттон бүтүн бу өбөлүгө дириг махталларын учууталларыгар аныылаар, таһынайга өбөлүгө билигин араас идэлээх үлэһиттэр, иһилэр орлодоругар учууталларын туйарын хатаран икүү эйгитинтэр өлөхтөрүн аһабыттар да бааллар: мыйрий Дыһтриен—СР үтүөлөөх артиһа, музыкаль-най театр балетын солиһа, Мария, Татьяна Сваркова-ар, Гавриила Евсеев, Клавдия Слюцова, Сергей Виссурон о.д.а.—үрдүк уонна орто аһал үөрөхтөөх хогрографтар.

Аниа Митрофановна туруурбүт үгкүүлэрэ хотугу фольклорга олодурбүт буолаянар, бэйэлэрэ тус-туһунан өйдөбүллээхтэр, уратылаахтар. Бу үгкүүлэр хотугу норуоттар олохторун, сиэрдэрин-туомнарын, дьарыктарын өөрдөрөллөр. Кини киниг аранҥа хотугу үгкүүлэрэ маннайгынан таһаарбыт кийинин буолар. «Туундара үөрүүтэ» 1991 сыллаахха народнай ансамбль аатын маһыта.

Анна Митрофановна—танталлаах кэргэн, ийэ, үгүс түбүктээх культура үлэһитэ, актыыбынай общественница, утуонка дэргэс. Улан-Удэтиги культура институгун кэтиэхтэ ситиһиллээхтик үөрөнгөн бүтөрбүтэ. Драма режиссерун уонча театральнай дьыһындыһыгар учууталларын идэтин баһылаабыта. Олохтоох оё искусствотын оскуолатын директорынан үлэлээбитэ уонча сыл буолла. Манча оёолор ылымырга, үчкүү-дүүргэ, мууһааһынай инструменнарга оонньуурга үөрэ биллэр, уруһуй техникатын үөрүйэхтэрин биллэлэр. Ол үөрүйэхтэри билин киһилэр иһинки олохторугар суола суох аспаптарга чуолкай. Директор Анна Митрофановна үөрэтэр-иитэр үлэ кэдьүүһүн утумнаахтык үрдэтэр иһин анал смал-сөрүк туруорунап, коллективы түмэн, айымньылаахтык үлэллэр.

А. М. Федорова дьахталлар улаустары сэтхэгтэрин чилиэтин быһымынан биирдшилээн дьоннуун үлэлэлэр, тыла-өһө ылынарарылаах. Эмбэх түбүктэх үлэтин дыах кэрэниэ, үөрэтэр өвөлөрө, кинилэр төрөһүттэрэ, дьүгэлэрэ өйдүүлэр, өйүүлэр. Ити өһүн ас сүрөһүттүн махтанар: «Итинник тыыллаах буоламмын үлэһиттэн дьолу булабын», — диир. Анна Митрофановна туруорбут кэрэ, эрчимнээх үчүкүүлэрэ, народнай театрга айбыт чарылхай уобарастара, кэттэн режиссерскай үлэлэрэ, сайагас майгыта Муона дьонун кини билиинилэртин ылыахтарын ызаллар. Кини өссө уус-уран айымньыны суруйууга эмнэ хөлөнөр.

Соторутаагыта буолбут «Мин нэһиним — туундара үөрүүтэ» диэн ааттаах А. М. Федорова айымньылаах үлэни дьарыгтамыта 25 сылыгар аналлаах айар бичээр үгүс үөрүүнү, дуохуйууну хаалларда. Бу дьоро кистэ 70-с, 80-с, 90-с сылларга «Туундара үөрүүтэ» ансамблыга дьарыгтамыт оҕолоро сала-ааччыларын истинник эбэрдэлээтилэр. Ансамбль бинигини эдэр салайааччыта Н. В. Иванов уруксу репертуардары саҥардан үйэттиһүүтүн таһынан ба-

Идэвхтэй дууна суоллаах-нистээх үгсүүнүт бөөдөрнө көрдөрдө. Манай таһынан уус-уран самодеятельность ветеранинара, ие дьыала отделын үлэһиттэрэ эрдэ бастынгын апааттылар. Анна айыт оруулаарыттан таһан остуорууа-үһүйээни бародвай театр артист-налара Н. Вишкуронд, А. Корякина көрөөччүтэ тириэртилэр. Үбүдээр «Муомара» ырманын, наһа үгсүүнүн хардарда.

Түмүккө Анна Митрофановнага «Культура ту-
гуна» бэленин, Бочусугунай грамотаны улуус ды-
настатын культурага отделин сәбиэдиссәйә А. Н.
Парфенова, Махтап суруктары, өйлөбүннүк бөл-
гөри улуус дынастатын баһылыгын солбуймачы
В. А. Егоров, дың кәргән, дыхтаалар дымаалары-
гар отдел сәбиэдиссәйә А. В. Булдакова, ғарәх үр-
равлениннети методийә Н. К. Салчак, музизмине
оскуола коллектива, биир дойдулаахтара—чиратчы-
лар, үөрәннәт оҗолоро туттардылар, үтүө бағазы-
рын тиертизәр.

Бу дээрэ шайһэни Анна Митрофановна үөрэтт
оболоро тэрийн ыыттылар. Үөрөнээчч талтан
ылбыт учуутал—дьоллоох учуутал. Онуук дьы-
нортон биридэстэринэн бу А. М. Федорова буолар.
Чурапчы Мугудайын олохтоохторо Марфа Илья-
нична уонча Митрофан Григорьевич Савдестар хо-
йутаан оболорууттара. Ол да нһин буолуо, били-
иҥ саха үтүө үгэстэрин, сиэри-туому туһулар үтү-
лээттиэх дьээ көргөһүө нитилээн оболоро эл-
бэруоппуг муударай ойун сабыдыалынан улаһыт-
тара. Анна Митрофановна үөрэтэр оболоруугар нэ-
түтүөн үлэни ыытар.

Түмүкпөр үтүө киши сырдык санаатын туйуун
 биір түтөн: киши республикада бурүүккөн аасыт
 Одылуун трагедиятыгар эмсэбэлэбниттэргө дии
 латтаа, сүүрэн-көтөн, көбүлүүн биір дойдусаахт
 ыттан үн хомуйан, ботучту сууманы ылытыт
 ыт бу үбүлүүнүпкө кинээттан кинирбит үбү дий
 омиынан малдымыт Аня Старковада ытыт.
 Дьолу, өссө үрдүк сүгүһинилэрн баҕарабыт. кү
 у Анна Митрофановна!

Муома, Хонуу. Р. БЫЛБАНАЕВА,
хаймат үлэһитэ.

CHA.

A black and white portrait of a man with dark hair, wearing a suit jacket, white shirt, and a patterned tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a light, textured gray.

ТАБААРЫСТАРА.

Интернат-школа администрацията, колектива.

K K 電

Мугудайтан Дьяконовтар дьһэ-кэстэ

— Нийтэ олбүтүнэи Седализь Микха
меновичка Чурачмытан тибэдыстара А
стовтар. Софроновтар.

Автор суруттар ага
санала редакция позина
малдын сон түбүр буу